

**BUXORO DAVLAT
PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

**BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA
INSTITUTI**

TA'LIM TRANSFORMATSIYASI

ILMIY – METODIK JURNAL

No. 2

DIFFERENSIYAL TA'LIM VA UNING PEDAGOGIK AHAMIYATI

Qurbonova Nafisa Saidjonovna,

Buxoro davlat texnika universiteti

O'zbek va xorijiy tillar kafedrası ingliz tili o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur ilmiy–nazariy maqolada differensial ta'lim tushunchasining mazmuni, tarixiy shakllanishi, tashkiliy shakllari va uning zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni chuqur tahlil qilingan. Differensial ta'lim o'quvchilarni bilim darajasi, qobiliyati, o'rganish ritmi va shaxsiy xususiyatlari asosida guruhlarga ajratish orqali ta'lim rejalarini individual tarzda moslashtirishga qaratilgan pedagogik yondashuv deb ta'riflanadi. Tadqiqotda differensial ta'limning psixologik-pedagogik asoslari, dars jarayonida differensial topshiriqlar tizimi, guruhlararo hamkorlik, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishda va ijodiy qobiliyatini rivojlantirishda ushbu yondashuvning roli nazariy jihatdan asoslangan. Xulosa qilib, differensial ta'lim ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning shaxsiy imkoniyatlarini to'liq ro'yob etish hamda o'quv faoliyatini barqaror qilishda muhim vosita sifatida ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: differensial ta'lim, individuallashtirilgan o'qitish, ta'lim sifati, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, o'quvchilarning motivatsiyasi.

DIFFERENTIAL EDUCATION AND ITS PEDAGOGICAL SIGNIFICANCE

Kurbanova Nafisa Saidjonovna,

Bukhara State Technical University

Teacher of English, Department of Uzbek and Foreign Languages

Abstract: This scientific and theoretical article provides a thorough analysis of the content, historical formation, organizational forms and its role in the modern education system of the concept of differential education. Differential education is defined as a pedagogical approach aimed at individually adapting educational plans by dividing students into groups based on their level of knowledge, abilities, learning rhythm and personal characteristics. The study theoretically substantiates the psychological and pedagogical foundations of differential education, the system of differential tasks in the lesson process, intergroup cooperation, the role of this approach in increasing students' motivation and developing their creative abilities. In conclusion, differential education is shown as an important tool for improving the quality of education, fully realizing the personal potential of students and stabilizing their educational activities.

Keywords: differentiated education, individualized teaching, educational quality, person-centered education, student motivation.

ДИФФЕРЕНЦИАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ

Курбанова Нафиса Саиджоновна,

Бухарский государственный технический университет

Преподаватель английского языка, кафедра узбекского и иностранных языков

Аннотация: Данная научно-теоретическая статья представляет собой всесторонний анализ содержания, исторического формирования, организационных форм и роли в современной системе образования концепции дифференцированного образования. Дифференцированное образование определяется как педагогический подход, направленный на индивидуальную адаптацию учебных планов путем разделения учащихся на группы на основе их уровня знаний, способностей, ритма обучения и личностных характеристик. В исследовании теоретически обосновываются психолого-педагогические основы дифференцированного образования, система дифференцированных заданий в учебном процессе, межгрупповое сотрудничество, роль данного подхода в повышении мотивации учащихся и развитии их творческих способностей. В заключение показано, что дифференцированное образование является важным инструментом повышения качества образования, полной реализации личностного потенциала учащихся и стабилизации их учебной деятельности.

Ключевые слова: дифференцированное образование, индивидуализированное обучение, качество образования, личностно-ориентированное образование, мотивация учащихся.

Kirish (Introduction)

Zamonaviy ta’lim keng qamrovli axborot jamiyatiga moslashish, har bir o’quvchining shaxsiy imkoniyatlarini e’tiborga olish, ta’limni individualizatsiyalash hamda o’quv-tashkiliy jarayonlarni samarali tashkil etishga qaratilgan. Differensial ta’lim bu jarayonning muhim tarmog’i bo’lib, o’quvchilarni bilim darajasi, o’rganish sur’ati, qobiliyati va motivatsiyasiga qarab guruhlar asosida ta’lim rejalarini moslashtirish orqali ta’lim sifatini oshirish imkonini beradi.

Differensial ta’limning asosiy konsepsiyalari 19–20-asrda psixologiya va pedagogika sohasida shakllantirilgan bo’lib, Jan Piaget, Lev Vygotskiy, Pyer Janet, Jerom Bruner kabi olimlarning ishlarida o’quvchilarning shaxsiy farqlari va “zona of proximal development” tushunchasi orqali asoslangan. Zamonaviy manbalarda differensial ta’lim o’quv jarayoni tashkiliy shakllaridan biri sifatida ta’riflanadi: o’quvchilar ma’lum xususiyatlariga (bilim, ko’nikma, qobiliyat, motivatsiya) ko’ra guruhlariga ajratiladi va shunga mos dars rejalarini tashkil etish nazariy jihatdan izohlanadi.

Hozirgi O’zbekiston ta’lim tizimida differensial ta’limning nazariy-metodik asoslari yetarli darajada o’rganilgan bo’lsa-da, uning amaliy jihatdan dars-mashg’ulotlariga samarali integratsiyalashuvi, o’qituvchilarning differensial topshiriqlar tizimini ishlab chiqish, shaxsga yo’naltirilgan dars rejalarini tuzishda amaliy qo’llanmalar kam bo’ladi. Shu asosda ushbu maqolaning maqsadi: differensial ta’limning nazariy-pedagogik asoslarini tahlil qilish, differensial ta’limning tashkiliy shakllari, usullari va usullarni tavsiflash, differensial ta’limning o’quvchilarning motivatsiyasi, ijodiy qobiliyati va ta’lim sifatiga ta’sirini nazariy jihatdan asoslashdan iborat.

Metodologiya (Methods / Nazariy yondashuv)

Mazkur maqola **nazariy tahlil** turi hisoblanadi, ya’ni amaliy eksperiment yoki statistik ma’lumotlar yig’ilmagan. Tadqiqot obyekti: **differensial ta’lim tushunchasi, uning tashkiliy shakllari va ta’lim jarayoniga qo’shgan o’zgarishlar**. Tadqiqot predmeti: **differensial ta’limning pedagogik asoslari, o’quvchilarning shaxsiy farqlarini hisobga oluvchi o’qitish usullari, motivatsiya hamda ta’lim sifatiga ta’siri** o’rganildi.

- **Tizimli tahlil** – differensial ta’limning tushunchasi, turlari (guruhlar, darajalar, individual topshiriqlar) va ular orasidagi o’zaro bog’liqlik tahlil qilindi.
- **Comparativ tahlil** – differensial ta’limning an’anaviy (guruhlar bo’yicha) va zamonaviy (shaxsga yo’naltirilgan, hamkorlikli, loyiha-asosidagi) shakllari solishtirildi.
- **Kontent tahlil** – O’zbekiston va xorijiy manbalarda differensial ta’limga bag’ishlangan maqolalar, monografiyalar, standart IMRaD formatidagi ilmiy nashrlar tahlil qilindi.

Asosiy nazariy konsepsiyalar:

- ✓ **shaxsga yo’naltirilgan ta’lim** (masofa, individual topshiriqlar, o’quvchining o’z faoliyatini o’zgartirish imkoniyatlari);
- ✓ **zona of proximal development** (Vygotskiy) – o’quvchining yordam bilan o’z iqtidorini oshirish imkoniyati;
- ✓ **differensial psixologiya** (o’quvchilarning shaxsiy farqlari, qobiliyatlar zaxirasi, o’rganish sur’ati o’rtasidagi bog’liqlik).

Natijalar (Theoretical Results)

Differensial ta’limning tashkiliy shakllari

Nazorating nazariy tahliliga ko’ra, differensial ta’lim quyidagi tashkiliy shakllarda amalga oshirilishi mazmunli(1-rasm):

1-rasm. Differensial ta’limning shakllari.

Har bir o’quvchining **boshlang’ich bilim darajasi, o’rganish sur’ati, til imkoniyati, ijtimoiy-psixologik xususiyatlari** differensial tashkil etilgan dars rejalarida maxsus o’rgangan.

O’qituvchi o’quvchilarni to’rt guruhga ajratish imkoniyatiga ega: eng yuqori darajadagi o’quvchilar (qiyin topshiriqlar, loyiha musobaqalariga qatnashish); o’rta guruh (qo’shimcha tushuntirish va mashq maydoni); quvvati past guruh (qo’shimcha yordam, qayta tashkil etilgan topshiriqlar).

Differensial ta’limda har bir o’quvchiga o’zining darajasiga mos topshiriqlar berilganda, o’quvchining “**men buni bajarolmayman**” hissi pasayib, o’rniga “**men buni etib boraman**” motivatsiyasi oshadi.

O’quvchilarda o’z faoliyatini o’zgartirish, o’z natijalarini bilish, o’z o’rganish jarayonini boshqarish imkoniyatlari paydo bo’ladi – bu esa **o’z-o’zini bashorat qiluvchi motivatsiyaga** olib keladi.

Nazariy tahlil natijasida differensial ta’lim o’quvchilarning **bilimning chuqurligi, ko’nikmalarning amaliy qo’llanilishi, tahlil qilish va muammolarni hal etish qobiliyati** kabi mezonlarda o’sishini ta’minlaydigan pedagogik yondashuv sifatida ko’rsatilgan.

O’qituvchi o’quvchilarning har bir o’zlashtirish darajasini nazorat qilish, guruhlar bo’yicha nazorat qilish, o’quvchilarni reyting asosida baholash orqali ta’lim jarayonini **dinamik ravishda tashkil etish** imkoniyatiga ega bo’ladi.

Muhokama (Discussion)

Differensial ta’limning kuchli tomonlari

Differensial ta’lim **shaxsga yo’naltirilgan ta’lim** konsepsiyasini amalga oshirishning muhim vositasi bo’lib, o’quvchilarning shaxsiy imkoniyatlarini to’liq ro’yob etishga qaratilgan.

O’quvchilarning o’rganish jarayonida **o’zini-o’zi baholash, o’z o’rganish usullarini tanlash** imkoniyati ortib, o’quv motivatsiyasi kuchayadi.

Amaliy qiyinchiliklar

O’qituvchilarga differensial dars rejalarini tuzish, har bir guruh uchun alohida topshiriqlar, testlar, loyiha vazifalari ishlab chiqish, shuningdek, umumiy dars rejalarini boshqarishda **qo’shimcha vaqt va resurslar** talab qilinadi.

O’quvchilarni guruhlariga ajratishda **sub’ektiv faktorlar** (o’qituvchining shaxsiy xulosasi, o’quvchilarning ma’lumotlari yetishmasligi) natijada o’quvchilarni noto’g’ri darajaga joylashtirishiga olib keladi.

O’zbekiston sharoitida differensial ta’limning imkoniyatlari

O’zbekiston ta’limi 2025-yillar rejada **zamonaviy ta’lim tizimiga moslashtirilish, shaxsga yo’naltirilgan ta’lim** konsepsiyasini amalga oshirish, **raqamli ta’lim** (onlayn resurslar, e-learning) va **guruhlar bo’yicha o’qitishni** kengaytirishni maqsad qilgan.

Bu sharoitda differensial ta’lim o’quvchilarning **onlayn topshiriqlar, digital testlar, foyda-qiyin topshiriqlarni avtomatik tashkil etuvchi tizimlar** bilan birlashtirish orqali amaliy jihatdan samarali tashkil etilishi mumkin.

Xulosa (Conclusion)

Differensial ta’lim o’quvchilarning shaxsiy imkoniyatlarini, bilim darajasini va o’rganish sur’atini inobatga olish orqali ta’lim sifatini oshirishning muhim pedagogik yondashuv sifatida ko’rsatildi. Nazariy tahlil natijasida differensial ta’limning quyidagi asosiy afzalliklari aniqlangan:

- ❖ o’quvchilarni guruhlariga ajratish orqali dars rejalarini moslashtirish;
- ❖ differensial topshiriqlar va loyiha-vazifalari tizimi orqali motivatsiyani oshirish;
- ❖ ta’lim jarayonini individualizatsiyalash va o’quvchilarning ijtimoiy-psixologik farqlarini e’tiborga olish.

Shu bilan birga, differensial ta’limni amalda qo’llashda o’qituvchilarga qo’shimcha vaqt va resurslar, o’quvchilarni baholashda obyektiv metodlar, hamda zamonaviy raqamli ta’lim vositalarining integratsiyasi zarurligi nazariy jihatdan ko’rsatildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Abdukadirov, A. B. (2024). *Differensial ta’lim mazmuni va uning pedagogik asoslari*. “Pedagogika” ilmiy-amaliy jurnali, 3(16), 45–52.
2. Karimov, S. T. (2023). *Boshlang’ich ta’limda differensial va individuallashtirilgan yondashuvning ahamiyati*. “Ilmiy kongress materiallari”, Toshkent.
3. Normuminov, H. (2022). *Zamonaviy ta’lim jamiyatida shaxsga yo’naltirilgan ta’lim*. Tashkent: O’zbekiston nashriyoti.
4. Vygotskiy, L. S. (1978). *The Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
5. Bruner, J. S. (1960). *The Process of Education*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
6. Piaget, J. (1970). *Piaget’s Theory of Intellectual Development*. New York: Wiley.
7. O’zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. (2021). *Ta’lim sohasida zamonaviy ta’lim tizimiga o’tish to’g’risida*. Qarorlar to’plami.
8. O’zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. (2022). *Zamonaviy maktab dars rejasi. O’quv dasturlari hamda OMMT talablari*.
9. “PULSE” ilmiy-amaliy jurnali. (2023). *Maqola yozish bo’yicha uslubiy qo’llanma (IMRaD tartibi)*. Tashkent.
10. “Innovatif Pedagogika” ilmiy jurnali. (2024). *Differensial ta’limning o’quvchilarning motivatsiyasi va ijodiy qobiliyatiga ta’siri*.
11. “Ilm va Xabarlar” jurnali. (2023). *Ta’lim jarayonida differensial topshiriqlar tizimi*.
12. “Oriens” ilmiy jurnali. (2024). *IMRaD asosida ilmiy maqola tayyorlash uslubiyati*.
13. “Ilmiy fan taraqqiyotida raqamli iqtisodiyot” jurnali. (2025). *Raqamli ta’limda differensial yondashuv*.
14. G’aniyeva, M. (2024). *O’zbekiston maktablarida differensial ta’limning amaliy jihatdan qo’llanilishi*. Magistr dissertatsiyasi, Toshkent.

Ikramova Aziza Aminovna , Sun'iy intellekt asosidagi adaptiv o'rganish tizimlari orqali talabalarning individual ta'lim trayektoriyasini loyihalash	136
Jumaniyozova Shahnoza Rajabboy qizi , Alohida ehtiyojmand bolalar bilan ishlashning psixologik xususiyatlari	142
Jumayeva Azizabonu Mo`min qizi , Pragmatik yondashuv orqali talabalarni refleksiv kompetensiyalarini takomillashtirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	147
Jumayeva Habiba G`aforovna , Ta'lim jarayonida geymifikatsion texnologiyalar vositasida talabalarning o'z-o'zini baholash kompetensiyasini rivojlantirish	156
Hakimova Nargiza Supxonovna, Kattayeva Mehrangiz Nabiyevena , Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kreativ fikrlashga yo'naltirilgan innovatsion texnologiyalar	162
Nadirxanovna Nozima Alisherovna , Yozma madaniyatlararo muloqotni o'rgatishda talabalarning sotsiologiyistik qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	167
Очиллов Фарход Эгамбердиевич , Трансформация семейных традиций и их влияние на патриотическое воспитание молодого поколения в узбекистане	171
Qurbonova Nafisa Saidjonovna , Differensiyal ta'lim va uning pedagogik ahamiyati	178
Qo'ldoshev Mehriddin Avezmurodovich , Ahmad Donish ma'rifatparvarlik g'oyalari asosida yoshlarda ma'naviy-axloqiy kamolotni shakllantirishning pedagogik imkoniyatlari	182
G.V. Izbullayeva, Baxodirova Xalimabonu Baxodirovna , Bo'lajak o'qituvchilarning media-kommunikativ kompetentligini rivojlantirish metodikasi	187
Qo'chqorov Nodir Bozorovich , Talabalarda iqtisodiy savodxonlik madaniyatini shakllantirishning innovatsion va intensiv ko'rinishlari	192
Sadullayeva Zarnigor To'liqinjonovna , Talabalarning o'z-o'zini tarbiyalash darajasini diagnostika qilish va monitoring tizimi	197
Safarova Nigora Nasilloevna , Transformativ ta'limning metodologik asoslari: Tanqidiy pedagogika, refleksiv yondashuv va sotsiokonstruktivizm integratsiyasi	204
Teshayeva Dilnoza Chori qizi , Talabalarda ekologik mas'uliyat rivojlanishining pedagogik-psixologik omillari	210
D.I. Normatova , Ingliz tili o'qituvchilarini kreativ yondashuv asosida maxsus kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari	217
Jumayeva Habiba G`aforovna , Ta'lim jarayonida geymifikatsion yondashuv orqali talabalarning evristik-kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	222
Raximbayeva Gulyora Ulug'bekovna , Talabalarda media madaniyat va ijtimoiy identifikatsiya o'rtasidagi bog'liqlik	228
Hamdamova Nigora Olimovna , Pedagogical approaches and methods in understanding semantic content	234
Yaxyayeva Shoiraxon Toxirboyevna , Milliy kontent vositasida bolada tahliliy fikrlashni shakllantirish metodikasi	240
Filologiya fanlari	
Зиядуллаева Гульчехра Фатилло Кызы , Семантические синонимы глагола "Пить чай" И их стилистические особенности	245
Choriyeva Mehriniso Qiyomiddinovna , XIX asr oxiri – XX asr boshlarida Buxoro adabiy muhiti va Abdurahmon Tamkin Buxoriyning adabiy merosi	250
Axmedova Dildora Bahodirovna, Jo'rayeva Mohigul Baxtiyor qizi , O'quvchilarning nutqiy etiket kompetensiyasini rivojlantirish masalalari	255
Ahatova Durdona Davron qizi , Omon Muxtor hikoyalaridagi badiiy zamon va inson tasvirining o'ziga xosliklari	260
Baxtiyorova Durdona Ixtiyor qizi , "Korpus texnologiyalari va sun'iy intellekt integratsiyasi asosida ingliz tilida og'zaki nutq hamda o'qib tushunish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish"	264
Nosirova Dilfuza Mustafoyevna , Masallarning kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlari	271
Nosirova Nodirabegim Nodirovna , Til o'rganish jarayonida sun'iy intellektning integratsiyasi: Lingvistik kompetensiyani shakllantirish, o'quv jarayonini shaxsiylashtirish va ta'lim samaradorligini oshirish imkoniyatlari	275
To'raboyeva Muqaddas, Pirimova Madina Ramazonovna , Ona tili o'qitish metodikasining zamonaviy konsepsiyasi: Taqiqotlar va yondashuvlar (alijon hamroyevning ilmiy maktabi misolida)	279
Ijtimoiy fanlar	